

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ

8/2017

гр.София, 02 април 2019 г.

Върховният касационен съд на Република България, Общо събрание на Гражданска и Търговска колегии, в съдебно заседание на 21.02.2019 година, в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГТК,
ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Гражданска колегия:
СВЕТЛА ДИМИТРОВА

ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Търговска колегия:
ДАРИЯ ПРОДАНОВА

ПРЕДСЕДАТЕЛИ
на ОТДЕЛЕНИЯ:
ВАНЯ АЛЕКСИЕВА
ТОТКА КАЛЧЕВА
ЕМАНУЕЛА БАЛЕВСКА
БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА
МАРИЯ ИВАНОВА
БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ

ЧЛЕНОВЕ:

1. СИМЕОН ЧАНАЧЕВ	11. БОЙКА СТОИЛОВА
2. СТОИЛ СОТИРОВ	12. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА
3. ТАТЯНА ВЪРБАНОВА	13. СНЕЖАНКА НИКОЛОВА
4. МАРГАРИТА СОКОЛОВА	14. МАРИО ПЪРВАНОВ
5. СВЕТЛА ЦАЧЕВА	15. ЕМИЛ МАРКОВ
6. РАДОСТИНА КАРАКОЛЕВА	16. КАМЕЛИЯ ЕФРЕМОВА
7. ПЛАМЕН СТОЕВ	17. ЕМИЛ ТОМОВ
8. ЕЛЕОНОРА ЧАНАЧЕВА	18. АЛБЕНА БОНЕВА
9. ЗЛАТКА РУСЕВА	19. БОНКА ДЕЧЕВА
10. ДИЯНА ЦЕНЕВА	20. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА

21. ЖИВА ДЕКОВА	40. ГЕНИКА МИХАЙЛОВА
22. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА	41. ДИМИТЪР ДИМИТРОВ
23. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА	42. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА
24. ВАСИЛКА ИЛИЕВА	43. ГЕРГАНА НИКОВА
25. ЕМИЛИЯ ВАСИЛЕВА	44. МАЙЯ РУСЕВА
26. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА	45. АННА БАЕВА
27. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА	46. НИКОЛАЙ МАРКОВ
28. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ	47. ЕВГЕНИЙ СТАЙКОВ
29. ВЕСЕЛКА МАРЕВА	48. СВЕТЛА ЧОРБАДЖИЕВА
30. БОРИС ИЛИЕВ	49. ЕРИК ВАСИЛЕВ
31. БОНКА ЙОНКОВА	50. ГЕНОВЕВА НИКОЛАЕВА
32. БОЯН ЦОНЕВ	51. КРИСТИЯНА ГЕНКОВСКА
33. БОЯН БАЛЕВСКИ	52. ВАНЯ АТАНАСОВА
34. ИРИНА ПЕТРОВА	53. АЛЕКСАНДЪР ЦОНЕВ
35. МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА	54. ЛЮДМИЛА ЦОЛОВА
36. РОСИЦА БОЖИЛОВА	55. МАДЛЕНА ЖЕЛЕВА
37. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ	56. ЕМИЛИЯ ДОНКОВА
38. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ	57. ФИЛИП ВЛАДИМИРОВ
39. КОСТАДИНКА НЕДКОВА	

при участието на секретаря Аврора Караджова
постави на разглеждане тълкувателно дело № 8 по описа за 2017 г.
на Общото събрание на Гражданска и Търговска колегии
докладчик съдия ЕМИЛИЯ ВАСИЛЕВА

Тълкувателно дело № 8/2017 г. е образувано с разпореждане от 08.12.2017 г. на Председателя на Върховния касационен съд, изменено с разпореждане от 07.03.2018 г., по предложение на състави на Върховния касационен съд, по реда на чл. 292 ГПК за приемане на тълкувателно решение по следните въпроси:

1. Допустимо ли е предявеният иск по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК за установяване дължимост на вземане по договор за банков кредит поради предсрочна изискуемост да бъде уважен само за вноските с настъпил падеж, ако предсрочната изискуемост не е била обявена на длъжника преди подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение въз основа на документ? Ако е допустимо, по отношение на кои вноски следва да се уважи искът – вноските с настъпил падеж към момента на подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение въз основа на документ по чл. 417 ГПК или вноските с настъпил падеж до приключване на устните състезания в първоинстанционното или въззивното производство по чл. 422, ал. 1 ГПК?

2. Условие ли е за уважаване на иска по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК за установяване дължимост на вземане по договор за банков кредит поради предсрочна изискуемост, когато тя не е била обявена на длъжника преди подаване на заявлението, вноските с настъпил и ненастъпил падеж да бъдат разграничени в заявлението за издаване на заповед за изпълнение въз основа на документ по чл. 417 ГПК, в извлечението от счетоводни книги и в исковата молба по чл. 422, ал. 1 ГПК?

1.1. Допустимо ли е предявеният иск по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК за установяване дължимост на вземане по договор за банков кредит поради предсрочна изискуемост да бъде уважен само за вноските с настъпил падеж, ако предсрочната изискуемост не е била обявена на длъжника преди подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение въз основа на документ?

По този въпрос е установена противоречива практика, обективизирана в постановени по реда на чл. 290 ГПК решения на съдебни състави на ГК и ТК на ВКС.

Според едното становище е допустимо предявеният по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК иск за установяване дължимост на вземане по договор за банков кредит поради предсрочна изискуемост да бъде уважен само за вноските с настъпил падеж, ако предсрочната изискуемост не е била обявена на длъжника преди подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение въз основа на документ. Според второто становище, когато в заявлението за издаване на заповед за изпълнение главницата и договорната лихва са посочени като глобални суми, на основание именно предсрочна изискуемост на кредита и тази предсрочна изискуемост не е настъпила до датата на подаване на заявлението, искът, предявен по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК, следва да бъде отхвърлен изцяло. Съображенията за това са, че след като надлежно релевираното основание за възникване на вземанията е предсрочна изискуемост на кредита, а фактите, относими към обявяване на предсрочната изискуемост на кредита, не са се осъществили преди подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение, то вземането не е възникнало на предявеното основание.

ОСГТК на ВКС приема за правилно първото становище.

Съдът дължи произнасяне по спорното материално право, въведено като предмет на делото с основанияето и петитума на исковата молба.

Относно предмета на делото в производството по иск по реда на чл. 422, ал.1 ГПК в мотивите към т. 18 на Тълкувателно решение № 4 от 18.06.2014 г. по Тълкувателно дело № 4/2013 на ОСГТК, ВКС, се приема, че предмет на делото по установителния иск по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК е вземането, основано на представения документ – извлечението от счетоводните книги на банката за вземане, произтичащо от договор за кредит, в който размерът и изискуемостта са определени

от страните при сключването му. Ако фактите, относими към настъпване и обявяване на предсрочната изискуемост, не са се осъществили преди подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение, вземането не е изискуемо в заявения размер и не е възникнало на предявеното основание.

При вземане, произтичащо от договор за банков кредит, чиято предсрочна изискуемост не е била надлежно обявена на длъжника преди подаването на заявление за издаване на заповед за изпълнение, не може да се игнорира, че съществува валидна облигационна връзка по договора за кредит при условията, договорени между страните - кредитор и кредитополучател, в т.ч. и сключените между тях анекси. Вземането произтича от договор за кредит с определени срокове за плащане на отделните вноски, които са намерили отражение в счетоводните книги на банката. Размерът и падежът на всяка вноска са определени в договора и за настъпването на изискуемостта им не е необходимо удостоверяването на обстоятелства по чл. 418, ал. 3 ГПК. Липсата на точно изпълнение, съобразно договореното по актуален погасителен план, подписан от страните за погасяване на задължението - главница или лихви, следва да бъде съобразено в рамката на исковото производство по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК, дори и да не са настъпили последиците на надлежно обявена предсрочна изискуемост на цялото задължение по договора за кредит. Длъжникът - ответник по иска, дължи изпълнение, макар и само за онази част от дълга, по отношение на която е настъпил падежът, договорен от страните. Дори когато в производството не бъде доказано, че претендираното вземане е изцяло изискуемо поради предявената предсрочна изискуемост, то не може изцяло да се отрече съществуването на вземането и да бъде отхвърлен изцяло искът при безспорно установено неизпълнение на същото това вземане по отношение на вече падежираните вноски.

Такова разрешение в максимална степен съответства на целта и принципите на законодателната уредба на заповедното производство. Целта на заповедното производство, продължение на което е производството по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК, е да се реализират по облекчен ред правата на кредитора. Положението на кредитора не следва да бъде по - неблагоприятно вследствие иницирирането на заповедно производство, отколкото, ако той направо бе предявил осъдителен иск за вземането си по общия ред. Съответно не би следвало при развиващото се в хипотезите на чл. 415, ал. 1, т. 1 - 3 ГПК исково производство, пред банката като кредитор с вземане по чл. 417, т. 2 ГПК да съществуват пречки да получи по всяка от въведените със заявлението претенции - главница, възнаградителни лихви, лихви за забава, неустойки, такси и други суми, чието възникване и изискуемост са доказани в исковото производство, стига тези суми да са в рамките на посочените в заявлението размери. Доколкото предметът на делото по иска по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК е вземането по представения документ по чл. 417, т. 2 ГПК - извлечение от счетоводните книги, в което

съгласно изричното изискване на чл. 60, ал. 2 ЗКИ /ред. ДВ бр. 59/2016 г./ следва да е посочен броят на вноските, които не са издължени на договорените дати за плащане или са частично погасени, както и общият размер на просрочената сума, няма пречка вземането да се признае за съществуващо в размер на тези вноски.

Присъждането на вноските с настъпил падеж, когато се претендира цялата главница по договор за кредит поради предсрочна изискуемост, не съставлява недопустима подмяна на основанието на иска, съответно произнасяне по непредявен иск. Основание на иска са твърдените от ищеца юридически факти, от които произтича претендираното от него субективно материално право. Изменение в основанието на иска е налице, когато ищецът заменя основанието по първоначалния иск с друго основание или когато прибавя ново основание. И в двата случая ищецът изтъква ново основание на иска, като се позовава на друг юридически факт в сравнение с този, посочен в исковата молба, от който произтича защитаваното в процеса накърнено субективно материално право.

Предсрочната изискуемост на вземането по договора за кредит променя изискуемостта на вноските, които не са подлежали на изпълнение преди датата на настъпването ѝ, но няма за последица изменение на основанието, от което произтича вземането. Вноските с падеж преди датата на настъпване на предсрочната изискуемост и вноските, станали предсрочно изискуеми, са вземания, възникнали на едно и също основание - договора за кредит. По тези съображения позоваването на предсрочната изискуемост не е определящо за основанието на претенцията, предявена по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК. Правното основание, на което се претендира изпълнение и на вноските с настъпил падеж, и на предсрочно изискуемата главница, е сключеният договор за кредит. Предсрочната изискуемост е подвид на изискуемостта, която имплицитно се предпоставя от всяка претенция за съществуване на определено вземане, а изискуемостта е възможността на кредитора да иска изпълнение на задължението. Ако кредиторът поддържа, че за него се е породила възможност да претендира изпълнение на цялото задължение, но се установи, че такава възможност се е породила само за част от това задължение, искът няма да бъде отхвърлен изцяло, а ще бъде уважен до размера, чиято изискуемост е настъпила. Няма причина това разрешение да бъде отречено за вземанията по банкови кредити, чието изпълнение се търси по реда на заповедното производство. Доказването на настъпилата предсрочна изискуемост на договора за банков кредит е определящо единствено за размера, в който ще бъде признато вземането на кредитора.

Поначало предсрочната изискуемост не може да бъде приложена по отношение на вече падежираните към момента на обявяването ѝ вноски, а само спрямо тези, чиято изискуемост не е настъпила. По отношение на вноските с настъпил падеж по погасителния план към датата на подаване на заявлението, предсрочна изискуемост не се

твърди и съответно тяхното присъждане в последващото производство по чл. 422, ал. 1 ГПК не може да се разглежда като произнасяне извън заявеното от кредитора основание на иска.

Предвид изложеното на поставения за тълкуване въпрос ОСГТК на ВКС дава отговор, че е допустимо предявеният по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК иск за установяване дължимост на вземане по договор за банков кредит поради предсрочна изискуемост да бъде уважен само за вноските с настъпил падеж, ако предсрочната изискуемост не е била обявена на длъжника преди подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение въз основа на документ.

1.2. Ако е допустимо, по отношение на кои вноски следва да се уважи искът – вноските с настъпил падеж към момента на подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение въз основа на документ по чл. 417 ГПК или вноските с настъпил падеж до приключване на устните състезания в първоинстанционното или въззивното производство по чл. 422, ал. 1 ГПК?

По този въпрос също е налице противоречива съдебна практика, формирана по реда на чл. 290 ГПК.

Според първото становище искът по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК за вземане по договор за банков кредит при претендирана от ищеца предсрочна изискуемост може да бъде уважен за вноските с настъпил падеж към датата на формиране на силата на пресъдено нещо, въпреки че предсрочната изискуемост не е била обявена на длъжника преди подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение въз основа на документ по чл. 417 ГПК. Според второто становище, ако предсрочната изискуемост не е била обявена на длъжника преди подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение въз основа на документ, искът по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК следва да се уважи в размер на вноските по кредита, изискуеми към момента на подаване на заявлението, а за разликата до размера на неплатените, но неизискуеми към момента на подаване на заявлението вноски, в т.ч. за остатъка от кредита - да се отхвърли.

ОСГТК на ВКС приема за правилно първото становище.

Съгласно задължителните указания в т. 9 на Тълкувателно решение № 4 от 18.06.2014 г. по Тълкувателно дело № 4/2013 на ОСГТК, ВКС, съществуването на вземането по издадена заповед за изпълнение се установява към момента на приключване на съдебното дирене в исковия процес, като в това производство нормата на чл. 235, ал. 3 ГПК намира приложение по отношение на фактите, настъпили след подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение, с изключение на факта на удовлетворяване на вземането чрез осъществено принудително събиране на сумите по издадения изпълнителен лист въз основа на разпореждането за незабавно изпълнение в образувания изпълнителен процес. Последователното прилагане на този принцип, а и на нормата на чл. 235, ал. 3 ГПК, според която съдът взема предвид и

фактите, настъпили след предявяването на иска, които са от значение за спорното право, означава да се вземе предвид и настъпването на падежа на определени вноски след предявяването на иска по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК. Това е обусловено и от момента, към който се формира силата на пресъдено нещо - приключване на съдебното дирене, след което решението е влязло в сила. След като се приема, че съществуването на вземането се установява към момента, в който се формира сила на пресъдено нещо, а не към момента на подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение, искът по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК следва да се уважи за изискуемите вземания към датата, към която се формира сила на пресъдено нещо. Обратното би означавало да се даде възможност на ответника да релевира всички благоприятни за него факти, които са възникнали в хода на производството по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК /като плащане, прихващане, разсрочване, опрощаване на дълга и др./, но такава възможност да бъде отречена на ищеца, който да е ограничен да доказва възникването на своето вземане само към момента на подаването на заявлението.

Решението на съда трябва да отразява правното положение между страните по делото, каквото е то в момента на приключване на съдебното дирене. Това задължава съда да вземе предвид и фактите настъпили след предявяването на иска, ако те са от значение за спорното право, било защото го пораждат или защото го погасяват - например ищецът придобива спорното право след предявяването на иска, притезанието става изискуемо в течение на делото, ответникът плаща или прихваща след предявяването на иска. Преценката на съда за основателността на иска следва да бъде направена с оглед материалноправното положение в деня на приключване на съдебното дирене в съответната инстанция /първа или въззивна/, а не в деня на предявяване на иска. Поради това съдът следва да вземе предвид и фактите, настъпили след предявяването на иска, както го задължава разпоредбата на чл. 235, ал. 3 ГПК.

Специфичните особености на производството по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК, а именно изискването за идентичност на основанието и размера на вземането, заявени в заповедното производство и основанието и размера на вземането по предявения иск, не налагат извода, че съществуването на вземането към момента на подаването на заявлението по чл. 417 ГПК или по чл. 410 ГПК е задължителна предпоставка за уважаването на иска по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК. Искове за установяване на съществуването на права към минал момент са допустими само в изрично предвидените от закона случаи. Уредбата на заповедното производство не съдържа изрична разпоредба, предвиждаща, че с иска по реда на чл. 422 ГПК се установява съществуването на вземането към момента на подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение. Поради това съдът в производството по реда на чл. 422, ал.1 ГПК не е обвързан от фактическото положение към датата на подаване на заявлението.

В производството по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК съдът е обвързан от посочения в петитума на исковата молба размер и период на претенциите за главница, възнаградителна лихва, мораторно обезщетение. Поради това, присъждайки вноските с настъпил падеж в хода на производството, съдът следва да съобразява дали възнаградителната лихва, съставляваща компонент от тези вноски, е включена в общия заявен размер и период на исковите претенции. Ако кредиторът претендира присъждане на цялата главница като предсрочно изискуема, ведно с обезщетение за забава, но възнаградителната лихва е поискана само за периода до твърдяното от кредитора настъпване на предсрочна изискуемост, съдът не може да присъди възнаградителната лихва, чиято изискуемост ще настъпи в хода на производството по иска по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК. Поради това от вноските с настъпил падеж в хода на производството ще следва да се присъди само частта, съставляваща главница съгласно погасителния план.

Предвид изложеното на поставения за тълкуване правен въпрос ОСГТК на ВКС дава отговор, че предявеният по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК иск за установяване дължимост на вземане по договор за банков кредит поради предсрочна изискуемост може да бъде уважен за вноските с настъпил падеж към датата на формиране на силата на пресъдено нещо, въпреки че предсрочната изискуемост не е била обявена на длъжника преди подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение въз основа на документ по чл.417 ГПК.

2. Условие ли е за уважаване на иска по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК за установяване дължимост на вземане по договор за банков кредит поради предсрочна изискуемост, когато тя не е била обявена на длъжника преди подаване на заявлението, вноските с настъпил и ненастъпил падеж да бъдат разграничени в заявлението за издаване на заповед за изпълнение въз основа на документ по чл. 417 ГПК, в извлечението от счетоводни книги и в исковата молба по чл. 422, ал. 1 ГПК?

По този въпрос в практиката също се застъпват две противоречиви становища.

Според първото становище, ако предсрочната изискуемост не е била обявена на длъжника преди подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение въз основа на документ, искът по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК следва да се уважи в размер на вноските с настъпил падеж по погасителния план, само при наличие на разграничение в извлечението от счетоводните книги и в заявлението за издаване на заповед за изпълнение. Според другото становище е допустимо присъждане на падежирани вноски, въпреки претендирането на главницата като глобална сума на основание настъпила предсрочна изискуемост, без да е необходимо разграничение в заявлението и в извлечението от счетоводните книги.

След формирането на противоречивата практика на състави на ВКС, послужила като основание за образуване на настоящото тълкувателно дело, е изменена разпоредбата на чл. 60, ал. 2 ЗКИ /ред. ДВ бр. 59/2016 г./ и изрично е предвидено изискване за посочване в извлечението от счетоводните книги на броя на вноските, които не са издължени на договорените дати за плащане или са частично погасени, както и на общия размер на просрочената сума. Предвид изложеното следва да се даде отговор само относно необходимостта от разграничение на вноските с настъпил падеж по погасителния план в заявлението за издаване на заповед за изпълнение и в исковата молба.

ОСГТК на ВКС намира за правилно второто становище.

Исковият процес по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК е фаза на заповедното производство, инициирано със заявление за издаване на заповед за изпълнение, с приложенията към което заявителят – ищец следва да установи не само ликвидност, но и изискуемост на вземането си. Недоказаното настъпване на предсрочна изискуемост за част от кредита не пречи на уважаването на иска за изискуемите, съобразно падежите в договора, вноски по кредита и други акцесорни вземания, след като са включени в представеното извлечение от счетоводните книги. Не е необходимо обаче в исковата молба, съответно в заявлението, тези вноски да бъдат посочени самостоятелно, отделно от сумата, за която се претендира предсрочна изискуемост, за да бъде уважен искът, в съответствие с основанието, на което е била издадена заповедта за изпълнение. Предсрочната изискуемост няма отношение към основанието на претенцията. Настъпването ѝ не променя момента на изискуемост на вече падежираните преди обявяването ѝ на длъжника вноски. Съобразно правилото на чл. 162 ГПК, при доказване от страна на ищеца на основанието за дължимост на сумите – чрез доказване на сключен договор за кредит, предоставянето на сумите от кредитодателя на кредитополучателя и настъпила, съобразно уговореното, изискуемост на отделните вземания, за съда възниква задължението служебно да съдейства за определяне размера на просрочените вноски, доколкото не би бил установим от самите договорни клаузи.

Разпоредбата на чл. 60, ал. 2 ЗКИ /ред. ДВ бр. 59/2016 г./ предвижда, че извлечението от счетоводните книги на банката съдържа най - малко информация за: 1. броя на вноските, които не са издължени на договорените дати за плащане или са частично погасени и общия размер на просрочената сума; 2. общия размер на непогасената част от общия размер на дължимата сума от потребителя, включваща главница и непогасената договорена лихва; 3. размера на обезщетението за забава на просрочените плащания. Такова изрично изискване не се поставя за съдържанието на самото заявление. Следва да се отбележи, че такова разграничение не е предвидено и в разпоредбата на чл. 412 ГПК, определяща задължителното съдържание на заповедта за изпълнение. Поради това няма пречка в заявлението, съответно в исковата молба да бъде посочено като основание неизпълнението на сключен договор за

кредит и да бъде посочен общият размер на претендираната главница, като само възнаградителните лихви и лихвите за забава бъдат конкретизирани по период и размер. В случая е приложим общият принцип, че при поискано присъждане на сума в по-голям размер от дължимата, съдът може да уважи частично иска за доказания размер на вземането.

Следва да са налице обаче общите предпоставки за редовността на исковата молба относно индивидуализацията на процесното вземане. Всяко от отделните вземания на кредитора, породено от сключения договор за кредит, следва да бъде индивидуализирано със съществените му белези - главница, възнаградителна лихва, договорено или дължимо по закон обезщетение за забава, неустойки, такси, застраховки и други, включени в общия размер на претендираната в заявлението сума. Вземането за дължимата главница следва да се счита конкретизирано в достатъчна степен, когато е посочено като глобален размер, без да са разграничени вноските с настъпил падеж от тези, които се претендират с оглед настъпила предсрочна изискуемост. Главницата по договор за заем/кредит представлява дълг, чийто размер не се определя от периода на ползване. Възможността главницата да се изплаща разсрочено, на вноски, не променя характера на вземането. Поради това вземането е едно и също, независимо дали се претендира като сума, сбор от падежираните вноски, или като предсрочно изискуема главница.

Предвид изложеното, на поставения за тълкуване правен въпрос ОСГТК на ВКС дава отговор, че разграничението на вноските с настъпил и ненастъпил падеж в заявлението за издаване на заповед за изпълнение въз основа на документ по чл. 417 ГПК и в исковата молба по чл. 422, ал. 1 ГПК не е условие за редовност на исковата молба и за уважаване на иска по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК за установяване дължимост на вземане по договор за банков кредит поради предсрочна изискуемост, когато тя не е била обявена на длъжника преди подаване на заявлението.

Общото събрание на Гражданска и Търговска колегия на Върховния касационен съд

Р Е Ш И:

1. Допустимо е предявеният по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК иск за установяване дължимост на вземане по договор за банков кредит поради предсрочна изискуемост да бъде уважен само за вноските с настъпил падеж, ако предсрочната изискуемост не е била обявена на длъжника преди подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение въз основа на документ. Предявеният по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК иск за установяване дължимост на вземане по договор за банков кредит поради предсрочна изискуемост може да бъде уважен за вноските с настъпил падеж към датата на формиране на силата

на пресъдено нещо, въпреки, че предсрочната изискуемост не е била обявена на длъжника преди подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение въз основа на документ по чл. 417 ГПК.

2. Разграничението на вноските с настъпил и ненастъпил падеж в заявлението за издаване на заповед за изпълнение въз основа на документ по чл. 417 ГПК и в исковата молба по чл. 422, ал. 1 ГПК, не е условие за редовност на исковата молба и за уважаване на иска по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК за установяване дължимост на вземане по договор за банков кредит поради предсрочна изискуемост, когато тя не е била обявена на длъжника преди подаване на заявлението.

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГТК,
ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Гражданска колегия:
СВЕТЛА ДИМИТРОВА

ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Търговска колегия:
ДАРИЯ ПРОДАНОВА

ПРЕДСЕДАТЕЛИ
на ОТДЕЛЕНИЯ: ВАНЯ АЛЕКСИЕВА-О.М-т.1, т.1.1

ТОТКА КАЛЧЕВА.....

ЕМАНУЕЛА БАЛЕВСКА.....

БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА.....

МАРИЯ ИВАНОВА.....

БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ.....

ЧЛЕНОВЕ:

1. СИМЕОН ЧАНАЧЕВ.....	5. СВЕТЛА ЦАЧЕВА.....
2. СТОИЛ СОТИРОВ.....	6. РАДОСТИНА КАРАКОЛЕВА.....
3. ТАТЯНА ВЪРБАНОВА-О.М.-т.1 и т.1.1	7. ПЛАМЕН СТОЕВ.....
4. МАРГАРИТА СОКОЛОВА.....	8. ЕЛЕОНОРА ЧАНАЧЕВА.....

9. ЗЛАТКА РУСЕВА.....
10. ДИЯНА ЦЕНЕВА.....
11. БОЙКА СТОИЛОВА.....
12. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА.....
13. СНЕЖАНКА НИКОЛОВА.....
14. МАРИО ПЪРВАНОВ.....
15. ЕМИЛ МАРКОВ.....
16. КАМЕЛИЯ ЕФРЕМОВА-О.М.-т.1, т.1.1
17. ЕМИЛ ТОМОВ.....
18. АЛБЕНА БОНЕВА.....
19. БОНКА ДЕЧЕВА.....
20. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА.....
21. ЖИВА ДЕКОВА.....
22. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА.....
23. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА.....
24. ВАСИЛКА ИЛИЕВА.....
25. ЕМИЛИЯ ВАСИЛЕВА.....
26. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА.....
27. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА.....
28. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ.....
29. ВЕСЕЛКА МАРЕВА.....
30. БОРИС ИЛИЕВ.....
31. БОНКА ЙОНКОВА-О.М.-т.1, т.1.1
32. БОЯН ЦОНЕВ.....
33. БОЯН БАЛЕВСКИ.....
34. ИРИНА ПЕТРОВА-О.М.,т.1 и т.1.1
35. МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА.....
36. РОСИЦА БОЖИЛОВА.....
37. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ.....
38. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ.....
39. КОСТАДИНКА НЕДКОВА.....
40. ГЕНИКА МИХАЙЛОВА.....
41. ДИМИТЪР ДИМИТРОВ.....
42. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА.....
43. ГЕРГАНА НИКОВА.....
44. МАЙЯ РУСЕВА.....
45. АННА БАЕВА.....
46. НИКОЛАЙ МАРКОВ.....
47. ЕВГЕНИЙ СТАЙКОВ-О.М., т.1, т.1.1
48. СВЕТЛА ЧОРБАДЖИЕВА-О.М.,т.1,т.1.1
49. ЕРИК ВАСИЛЕВ.....
50. ГЕНОВЕВА НИКОЛАЕВА.....
51. КРИСТИЯНА ГЕНКОВСКА.....
52. ВАНЯ АТАНАСОВА.....
53. АЛЕКСАНДЪР ЦОНЕВ.....
54. ЛЮДМИЛА ЦОЛОВА.....
55. МАДЛЕНА ЖЕЛЕВА.....
56. ЕМИЛИЯ ДОНКОВА.....
57. ФИЛИП ВЛАДИМИРОВ.....

ОСОБЕНО МНЕНИЕ
НА СВЕТЛА ВЕСЕЛИНОВА ЧОРБАДЖИЕВА,
СЪДИЯ ОТ ТЪРГОВСКА КОЛЕГИЯ
КЪМ ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ №8/21.02.2019 г.
по ТЪЛКУВАТЕЛНО ДЕЛО № 8/2017 г. на ОСГТК на ВКС

Възприетата теза на мнозинството в отговора на поставения в т.1 на настоящото тълкувателно решение въпрос е неправилна поради допуснатото смесване на основни правни понятия - източник на облигационни отношения и основание на иска, дефинирано в мотивите към т.1.1 като твърдени от ищеца юридически факти, от които произтича претендираното с исковата молба субективно материално право.

В случая като основание на иска се сочи договорът за банков кредит. Договорът е източник на облигационни отношения между страните и водещ, определящ вида на основанието на иска елемент, но не е единствен правопораждащ юридически факт, на който се основава предявеният по реда на чл.422 ГПК установителен иск, при заявена от кредитора настъпила предсрочна изискуемост на вземането. Разрешението на първия въпрос не кореспондира с част от постановките на ТР № 4/18.06.2014 г. по ТД № 4/2013 г. на ОСГТК на ВКС, отнасящи се до нея. Утвърдителният му отговор не се основава на разясненията в мотивите към т.18 на цитираното тълкувателно решение относно правната същност и последиците на предсрочната изискуемост при договора за банков кредит. Според тях предсрочната изискуемост на вземанията по договор за кредит представлява преобразуващо право на кредитора за изменение на договора от срочен в безсрочен, което настъпва по силата на едностранно волеизявление на кредитора, достигнало до длъжника. Договорът се изменя в частта за срока за изпълнение на задължението за връщане на предоставената парична сума, ако към момента на получаване на волеизявлението от длъжника са осъществени обективните факти на неизпълнение, обуславящи настъпването на предсрочната изискуемост. Изменението на договора има за последица отпадане действието на погасителния план и загуба на преимуществото на срока за длъжника.

Ако фактите, относими към настъпването и обявяването на предсрочната изискуемост, не са се осъществили преди подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение, вземането не е

изискуемо в заявения размер и НЕ Е ВЪЗНИКНАЛО НА ПРЕДЯВЕНОТО ОСНОВАНИЕ.

Предвид горното в хипотезата, в която кредиторът се позовава на настъпила предсрочна изискуемост на вземания по договор за банков кредит, същата се явява едно от обстоятелствата, на които се основава предявеният по реда на чл.422 ГПК иск, а не разновидност на изискуемостта, дефинирана като възможност на кредитора да иска изпълнение на задължението. Това следва от възприетото по ТД № 4/2013 г. на ОСГТК разрешение, че с предсрочната изискуемост настъпва изменение на договора. Въвеждайки това твърдение за изменение на договора за кредит в заявлението за издаване заповед за изпълнение, както и в исковата молба, претендирайки изпълнение на основание на изменения договор, ищецът заявява, че той вече има друго съдържание, различно от онова, което е имал към момента на сключването му. Изменението засяга не само срока за изпълнение, но и предмета на задължението. Заявеният като предсрочно изискуем дълг е различен от вземанията за разсрочени анюитетни вноски по погасителния план - неразделна част от договора за кредит. По изложените съображения заявените факти, относими към настъпване и обявяване на предсрочната изискуемост, се явяват съставна част на основанието на иска, а не „подвид“ на изискуемостта.

Предвид обусловеността на установителния иск, предявен по реда на чл.422 ал.1 ГПК, от издадената заповед за изпълнение на парично вземане, основано на извлечение от счетоводните книги на банка, предметът на делото е обвързан не само от размера, но и от основанието на вземанията, заявени в заповедното производство. Ако предсрочната изискуемост, на която се позовава ищецът, не е била обявена на длъжника преди подаването на заявлението искът би следвало да бъде изцяло отхвърлен на предявеното основание. Уведомяването на длъжника, че банката счита кредита за предсрочно изискуем, направено чрез връчването на преписа от исковата молба или по друг начин след подаване на заявлението, има за последица настъпването на предсрочна изискуемост към този момент, т.е. променя основанието, на което е издадена заповедта. По аналогични съображения без заявено изрично искане в заявлението за установяване длъжимост на вноски с настъпил падеж наред с искането за установяване съществуването на предсрочно изискуема част от дълга съобразяването на правопораждащи факти - педежирани вноски, различни от посочените в заявлението като неплатени, би довело до

недопустимо несъответствие между предмета на заповедното производство и специфичния предмет на исковото производство, което е негово своеобразно продължение. Защитата му следва да бъде реализирана само в предметна рамка на това специално производство.

Установяването на дължимостта на вноските с настъпил падеж представлява недопустима подмяна на основанието на иска, предприета по почин на съда в нарушение на диспозитивното начало в гражданския процес.

При съобразяване на изложеното отговорът на въпроса по т.1.1 би следвало да бъде отрицателен. Отговорите на останалите въпроси са обусловени от него, поради което не ги обсъждам.

Противоречивата съдебна практика по чл.290 ГПК, послужила като основание за образуване на настоящото тълкувателно дело, е формирана след изменението на разпоредбата на чл.60 ал. 2 ЗКИ /бр. 59/2016 г. на ДВ от 29.07.2016 г./ и преди измененията на процесуалния закон с бр. 86 на ДВ от 27.10.2016 г. и противоречията биха могли да бъдат ефикасно преодолени при стриктното прилагане на Тълкувателно решение № 4/2013 г. от 18.06.2014 г. по ТД № 4/2013 г. на ОСГТК, което не е изгубило своята актуалност и гарантира равенство на правните субекти пред закона и предвидимост на последиците от поведението им.

съдия Светла Чорбаджиева

съдия Ваня Алексиева

съдия Камелия Ефремова

съдия Евгений Стайков

съдия Ирина Петрова

съдия Бонка Йонкова

съдия Татяна Върбанова

